

"Llansol de Romani"

nº 1 — any 1981

butlletí de l'associació arqueològica de castelló

sumari

- Presentaciópág. 3
- Francesc Llansol de Romanipág. 4
- Activitats de l'Associació:pág. 5
 - La Torre del Pla de Moro.
 - Donació d'un lot de materials de la Cova de l'Oret al Museu Provincial.
 - Curset d'Arqueologia de Camp.
 - L'Associació col.labora en excavacions oficials.
- Balançpág. 6
- Tribuna: Sobre las terrazas fluviales de la provincia de Castellón, per Vicent Sos Baynatpág. 7
- Noticiari:pág.10
 - El Cau d'en Borràs (Orpesa).
 - La Cova Matutano (Vilafamés).
- Llibres i revistespág. 10

P r e s e n t a c i ó

Sempre és una plaent satisfacció presentar a la llum pública els resultats positius de qualsevol activitat que tinga un interès social, científic i popular. Amb el seu naixement, l'Associació Arqueològica de Castelló "Llansol de Romani" va omplir un profund buit que hi havia en els mitjans culturals castellanencs. Quan aleshores aquell reduït grup de persones amants de l'arqueologia de les nostres comarques, ens reuníem per tal d'intentar cobrir aqueixa necessitat cultural, no pensàvem que el nostre esforç es voria acollit amb tanta acceptació per tot arreu de les terres castellanenques. Ara, i com un pas més en el llarg camí de la realització dels nostres objectius, presentem el que ha de ser l'òrgan divulgador de les tasques de la nostra Associació: la seua aparició, al cap de pocs mesos de la creació d'aquesta, és fruit d'un gran esforç de treball i de superació.

No cal dir que tant l'Associació com aquest recent estrenat butlletí han nascut modestament, gràcies a l'interès d'uns homes i dones que volen treballar per una cultura popular. Estem segurs de que l'experiència i col.laboració de tots millorarem. Amb tot i això, donarem per conseguits els nostres objectius si contribuïm a un millor coneixement per part de la societat, d'allò que se'n diu "les arrels del nostre poble".

Les pàgines del nostre butlletí intentaran donar sempre una visió seriosa i amb tot el rigor científic possible de l'arqueologia de les nostres comarques, i estaran sempre obertes a qualsevol que vulga aportar alguna cosa en aquest sentit.

El nostre interès pel passat és a la vegada una projecció cap al futur; el coneixement de la dinàmica de la història, inclús des dels seus moments més antics, ens pot ajudar sempre a profunditzar en la nostra realitat present i treballar així per un futur millor per a tots. L'arqueologia, com a mètode de la història, no pot ser mai reduïda al simple col.leccionisme: això és degradar el valor de les peces arqueològiques i mateixa la ciència que les estudia. La deleitació estètica, el gaudi contemplatiu de la bellesa dels objectes antics, és un dret social que ningú no pot usurpar privatitzant allò que és de tots. El patrimoni del passat com la mateixa història, és un ben social, i la nostra Associació treballarà per a que açò siga —cada vegada més— un fet real.

Francesc Llansol de Romaní

El fet de que la nostra Associació porte un patronímic no és casual. Tampoc ho és que siga precisament el d'un dels més desconeguts dels nostres erudits renaixentistes, pot-ser també un dels més significatius dins del camp de l'Arqueologia. Aquest vol ser simplement un primer pas per a la recuperació de la nostra historiografia, una petita aportació al retrobament de la nostra identitat nacional.

Realment, la nostra història cultural del segle XVI està per fer. L'època fou rica i complexa, apassionada i apassionant, i mereix ser indagada a fons. Francesc Llansol de Romaní va ser un de tants intel·lectuals valencians d'aquell segle, ric en humanistes, pot-ser, si cap, un dels més excèntrics. La seua figura era fins ara desconeguda, i espera encara una investigació proporcionada a l'indiscutible interès de la seua obra, pràcticament inèdita.

A part de les escasses referències d'altres autors contemporanis que parlen d'ell, com Palmireno i Zurita, tenim, per a intentar la reconstrucció de la seua vida i obra, les abundants esmenes d'Escolano i els distints catàlegs d'autors valencians dels recopiladors de la nostra historiografia, com Rodríguez i Ximeno, i de l'espanyola en general, com Antonio. Per últim, notes diverses, replegades, generalment de les obres d'aquests autors, tenim de Villagrasa, Olmo i Balbàs.

La nissaga del nostre personatge prové del segle XIII, dels primers nobles establerts a les terres conquerides pel rei Jaume I. En 1268 trobem que el batlle de València era Arnau Llansol de Romaní, senyor de Villalonga, probablement el primer antecedent familiar del nostre erudit a terres valencianes.

Ja a finals del segle XV, els Llansol de Romaní emparenten amb la família dels Borja, provenent de Gandia. Una germana de Roderic de Borja, Papa amb el nom d'Alexandre VI, es va casar amb Pere Guillem Llansol de Romaní. D'aquesta família eixirien cardenals i arquebisbes, i també alguns poetes, com Joan Llansol de Romaní, traductor d'Ausiàs March el castellà.

Nascut en data desconeguda, probablement a cavall entre els segles XV i XVI, i membre d'una família noble, el nostre autor degué créixer en un ambient culte i refinat, formant-se en l'esperit humanista de les primeres generacions d'erudits renaixentistes valencians. Els seus estudis el van portar a especialitzar-se en història, matemàtiques i cosmografia, matèries en les quals va destacar. El seu coneixement dels autors clàssics i la seua precocitat, van fer que a l'edat de 18 anys escriguera ja la seua primera obra sobre el periple del navegant cartaginés Hannó.

La seua afició per la Història Antiga el va portar a recórrer tota la Península, prenent nota amb axactitud de les seues mesures i de les característiques dels seus rius, en un clar precedent dels estudis geogràfics. Al mateix temps, va prendre nota de les antiguitats que anava trobant, especialment inscripcions lla-

tines, i va intentar situar els aconteixements bèl·lics de l'època en marcs geogràfics determinats, indentificant poblacions i rius antics amb els actuals.

Aquesta immensa tasca, que el degué ocupar bona part de la seua vida, va ser també la causa de la seua ruina econòmica, la qual li va impedir la publicació de les obres resultants d'aquest exhaustiu treball d'observació directa, per la qual cosa, i com diu Ximeno "...quedó el público privado de esta importante obra".

Alguns dels historiadors i erudits de l'època el van conèixer, i d'ells tenim alguns comentaris sobre la personalitat i coneixements del nostre personatge. Així, Joan Llorenç Palmireno, Catedràtic de Retòrica de la Universitat de València, l'anomena "llum de la història valenciana" i Gerònim Zurita, Cronista de la Corona d'Aragó, el cita com "mestre de les històries".

La seua obra ens és totalment desconeguda, únicament contem amb referències als títols i al seu contingut. L'únic fragment publicat apareix al manual sobre retòrica de Palmireno, i correspon a part del capítol XXXI del primer volum dels cinc que constituïen el seu llibre sobre els rius d'Espanya. Comentant aquest fragment, Palmireno diu: "Entenderá aquí el discreto lector que buena obra será esta: cuyo fragmento acaba de leer. Yo he procurado con muchos ruegos darle prisa a la impresión; y como es tan recatado. quiera la pulir...".

No sabem si les seues obres les va escriure en llatí o en castellà, ja que Escolano les cite en amb dues llengües, de la mateixa forma que Palmireno cita l'obra anterior en llatí: "De fluminibus Hispaniae". Els manuscrits dels seus llibres es degueren dispersar després de la seua mort. Escolano els degueren poder consultar, a jutjar per les seues abundants ensenes. Un d'ells, aquest de que parlem, pareix que va anar a parar a mans de Diago, qui l'utilitzaria per a la composició dels seus anals.

La mort el va sorprendre l'any 1569, quan no havia acabat encara el seu llibre sobre els rius i antiguitats d'Espanya que, com diu Escolano, "prevenido de la muerte, no le pudo imprimir".

La relació de les seues obres és la següent:

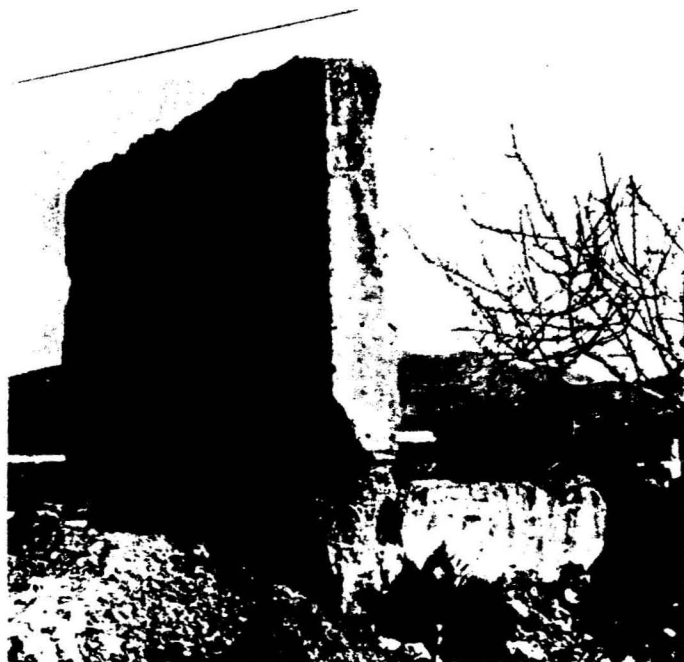
- "Colectáneas de las piedras de España". Tracta de les inscripcions llatines.
- "Descripción de Africa, y en particular de la navegación de Hannon Cartaginés". Tracta del periple d'aquest navegant, i en ella esmenava alguns dels errors de l'erudit Florian de Ocampo.
- "De los rios de España". Tracta dels rius d'Espanya i de les guerres que els romans van fer en les seues proximitats.
- "Compendio del origen y guerra de los turcos". Tracta de les lluites que Occident va mantindre amb aquest poble. >>>

Activitats de l'Associació durant el curs 1979-80

Relació d'activitats des de la presentació de l'Associació, en Abril, fins a Juliol de 1980.

- 18-Abril-80: Presentació de l'Associació en el Saló d'Actes de l'"Edificio Hucha" de Castelló, a càrrec de la professora del Col·legi Universitari de Castelló, Carme Olària Puyoles. A continuació, conferència de les doctores Carme Aranegui i Milagros Gil-Mascarell, de la Universitat Literària de València, sobre "La Civilització ibèrica en les comarques castellonenques". L'acte es va tancar amb una intervenció del President de l'Associació, Jesús López Gascó.
- 18-Maig-80: Excursió a les pintures rupestres del Barranc de les Carabasses (Vilafraça) i Racó de Nando (Benassal).
- 8-Juny-80: Excursió a la Moleta de Liborio (Forcall), i presentació de l'Associació en aquest poble.
- 13-Juny-80: Conferència en el Saló d'Actes de l'"Edificio Hucha" de Castelló sobre el tema "L'origen i evolució de l'home", a càrrec de la professora Carme Olària Puyoles.
- 20-Juny-80: Conferència de la professora Carme Olària Puyoles sobre el tema "L'origen i evolució de l'home", organitzada amb la col·laboració de l'Associació Cultural "L'eixarment" de Vilafamés, i presentació de l'Associació en aquest poble a càrrec del Secretari, Aureli Gutiérrez.
- 9-12-Juliol-80: Curs de "Técnicas arqueológicas de campo", pel professor Oswaldo Arteaga, de la Universitat de Granada.

La Torre del Pla de Moro

La primera gestió de l'Associació, paral·lela al seu naixement, va ser la de preservar les ruïnes del Pla del Moro, al mateix terme de Castelló de la Plana, que corrien perill de destrucció amb l'acondicionament dels terrenys circumdants per a regadiu.

De l'antic conjunt monumental hispano-musulmà descrit per Porcar, resten dos parets de l'anomenada "Casa de la Vila", una gran torre de tapial dels segles XI-XII, i un aljub aprofitat com a corral en el Mas del Cigalero. Gràcies al interès personal del nostre President, Jesús López, els propietaris

van consentir en mantindre aquestes parets venerables.

En el mateix acte de la presentació de la nostra Associació al Saló d'Actes de l'"Edificio Hucha", s'hi van exposar una sèrie de materials arqueològics que s'havia decidit donar com a mostra de bona voluntat i desig de col·laboració al nou Museu Provincial. Les peces donades consisteixen en part de l'aixovar d'un enterrament eneolític aparegut en aquesta cova.

Bibliografía

L. PALMYRENO. *Retórica prolegómena*. Valencia, 1567; J. ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, Zaragoza, 1580-85; G. ESCOLANO, *Décadas de la Historia de la Insigne y Coronada ciudad y Reino de Valencia*, Valencia, 1610-11; F. DE VILLAGRASA, *Antigüedad de la Iglesia Catedral de Segorbe, y catálogo de sus Obispos*, Valencia, 1664; N. ANTONIO, *Bibliotheca Hispana nova sive Hispanorum scriptorum qui ab anno MD ad MDCLXXXIV floruerunt*, Madrid, 1672; J. V. DEL OLMO, *Nueva descripción del orbe de la Tierra*, Valencia, 1681; V. XIMENO, *Escritores del Reyno de Valencia*, I, Valencia, 1747; J. RODRIGUEZ, *Biblioteca Valentina, y Catálogo de los insignes escritores, naturales de la ciudad, y Reino de Valencia*, Valencia, 1747.

Activitats de l'Associació durant el curs 1979-80

Curset d'Arqueologia de camp

Els cursillistes durant un moment dels treballs de camp

Durant els dies 8 al 12 del propassat mes de juliol, l'Associació va organitzar un curset d'arqueologia de camp, sota la direcció del conegut investigador Oswaldo, Arteaga, membre del Departament d'Arqueologia de la Universitat de Granada i col.laborador de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid. Ha realitzat significatives aportacions a la investigació de l'Edat del Bronze, colonitzacions fenícies i origen de la cultura ibèrica. Ha excavat entre altres jaciments: Vinarragell (Castelló), Toscanos (Málaga), Fuente Alamo (Almeria), Pinyeres (Tarragona), etc. Ha fet nombroses publicacions en revistes especialitzades, entre les quals cal assenyalar les de "Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense", a més de les memòries i informes dedicats als jaciments de Los Saladares (Alacant) i Guadalhorce (Málaga).

El curset va constar d'una introducció teòrica sobre la importància de la prospecció i les seues tècniques d'observació sobre el terreny. Tot seguit i durant quatre dies es van explicar els diferents mètodes pràctics a tindre en compte en la planificació d'una excavació arqueològica, utilització dels aparells topogràfics, planimetria, interpretació i dibuix d'estratigrafies, plantes i seccions, a l'igual que tècniques de control, fitxatge i organització necessàries per a dur a terme científicament una excavació en un jaciment arqueològic. Hi van assistir quinze membres de l'Associació que seguien atentament les explicacions pràctiques del professor Arteaga. Es pensa publicar un resum de les lliçons impartides.

El curset va finalitzar amb dues conferències públiques, al Saló d'Actes de l'Edifici "Hucha" de la Caixa d'Estalvis de Castelló, sobre la problemàtica de l'edat del bronze a la Península i els orígens de la cultura ibèrica.

L'Associació col.labora en excavacions oficials

Diferents membres de l'Associació participaren activament dins la primera campanya oficial d'excavacions arqueològiques que es realitzarà al jaciment del Paleolític superior final de "Cova Matutano" (Vilafamés), sota la direcció de Carme Olària i la supervisió del Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques de l'Excma. Diputació Provincial.

L'excavació va tindre lloc el propassat mes de juliol i va posar al descobert un pis d'habitació humana, a l'igual que llars paleolítiques. El material lític replegat es troba actualment en fase d'estudi.

Comptes

Balanç fins al 31 d'Octubre de 1980

Ingressos:	
Quotes	78.400 pts.
Subvenció A. C. P. V.	15.000 pts.
Subvenció Ajuntament	50.000 pts.
Donatiu soci	36.000 pts.
Donatiu soci	10.000 pts.
Curs	12.000 pts.
Excursió a Tarragona	6.000 pts.
Total	207.400 pts.
Gastos:	
Diversos	44.977 pts.
Curs	50.000 pts.
Total	94.977 pts.
-Saldo: 112.423 pts.	
Socis	
-Altes: 76.	
-Baixes: 0.	
-Total: 76.	

Tribuna

Las terrazas fluviales de la provincia de Castellón

por
Vicente Sos Baynat

Es sabido que las terrazas fluviales son una representación típica de las formaciones continentales del Cuaternario, depósitos construidos por las corrientes de los ríos, integrados por cantos rodados, gravas, arenas, limos, etc., que quedan en las laderas de los cauces, dispuestos en graderías. Están íntimamente relacionadas con el Periodo Glacial, respondiendo a alternativas climáticas de ambientes fríos y cálidos.

Las terrazas tienen gran interés desde el punto de vista geológico y lo tienen también, en relación con la prehistoria, en particular al tratar de los Periodos Paleolítico y Neolítico, con la presencia del hombre.

Las terrazas tienen interés en los estudios prehistóricos de nuestra provincia, si bien, que nosotros seamos, no existe ningún trabajo sistemático que trate conjuntamente de las terrazas y de prehistoria; o, al menos, que al estudiar los yacimientos, las estaciones prehistóricas, se hagan referencias a las terrazas, parcial o globalmente.

Desconocemos hechos de conjunto. Los pocos datos parciales que poseemos son insuficientes para sacar conclusiones definitivas, no obstante, pueden tomarse en consideración para aproximarnos a su conocimiento y en miras a investigaciones futuras.

Los ríos peninsulares y los provinciales. En los estudios realizados en nuestros grandes ríos peninsulares, se señala que existen cuatro niveles de terrazas bien definidos, de alturas relativas permanentes bien proporcionadas:

terrazza baja 10 m.; siguiente 20 m.; media 30 m.; superior 60 m..

Ríos: Miño, Duero, Tajo, Guadiana, Guadalquivir, Ebro, etc..

En los ríos provinciales, estudiados por nosotros, existen solo tres niveles:

terrazza baja 5 m.; terraza media 10 m.; terraza alta 20 m..

Los datos se refieren al río Mijares, la Rambla, barranco de Malvestit, barranco del Perdut.

Las características morfológicas de las terrazas de Castellón son las siguientes.

Las terrazas de la Rambla de la Viuda. El cauce de la Rambla ha sido reconocido por nosotros (1) en el trayecto terminal que va desde el pantano de "María Estina" hasta la desembocadura en el río Mijares. Las terrazas que existen en este tramo han sido identificadas y medidas en estos parajes:

A la salida del muro del pantano, en el portillo "El Arral".

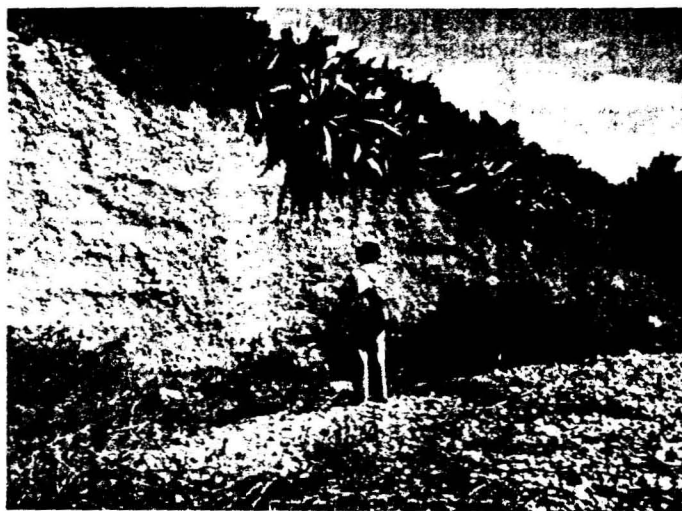
Al pasar por el Mas de Andón, en la desembocadura del barranco del Perdut.

En la desembocadura del barranco del Ciervo y del Ancés, finca del "Sastre Curret".

En varios puntos intermedios hasta la llegada al espolón donde se unen la Rambla y el Mijares.

En este recorrido el perfil de equilibrio de la Rambla

pasa de los 100 m., sobre el nivel del mar, al pie del muro, hasta los 80 m., cuando la Rambla alcanza al Mijares. La distancia entre ambos extremos es de más de 15 kilómetros.

1.—Rambla de la Viuda, ladera izquierda antes de llegar al Molino del Mercader, aguas abajo. Terraza de 5 metros.

Las alturas relativas de las terrazas de este trayecto son:

20 m. la más alta; 10 m. la media; 5 m. la más baja.

Estas terrazas, constantes en la Rambla, enlazan, sin solución de continuidad, con las terrazas del río Mijares. Además, en el espigón donde se unen los dos ríos, en el vértice de la confluencia, existen los tres peldaños de terrazas y por debajo una rasante elevada solo dos metros, terraza reciente, terraza de inundación (quizás Rharbiense).

La naturaleza petrográfica de las terrazas ofrece algunas particularidades:

—La más alta, 20 metros, es de conglomerado antiguo, compacto, endurecido, gomfolítico, con elementos cementados, con variantes travertínicas, tobáceas, etc. Puede servir de ejemplos el acantilado de la llamada "Cantera" del Mas del Sastre Curret, o la ladera del "Molino del Mercader".

—La terraza media, 10 metros, es de cantos rodados, sueltos, no cementados o poco cementados y generalmente sin costras travertínicas. Comprobable en muchos parajes.

—La terraza baja, 5 metros, es de cantos rodados, gravas, tierras, componentes sueltos y taludes desmoronables. Permanece en todo el recorrido.

Morfológicamente son interesantes los casos en

que, las terrazas media y baja, han labrado su peldañu en los propios materiales de la terraza alta, excavando y esculpiendo sus perfiles, penetrando en el conglomerado antiguo.

Las terrazas del barranco de Malvestit. El cauce del barranco de Malvestit ha sido recorrido en su totalidad por nosotros (2), desde los orígenes en la cuenca de recepción, en "Les Mallaes", hasta su desembocadura en la Rambla, en las inmediaciones del Mas del Menut. Las terrazas se han reconocido y se han medido en los puntos siguientes:

En el cauce, al pie del Tossal del Abeller.

En la confluencia con el barranco de Benadresa.

A ambos lados del cruce con la carretera a Alcora.

Al paso por el Mas del Saboner.

Al paso por la base del cerro del Mas de Ruiz.

Al cruzar el puente en la carretera a Ribesalbes.

A la altura del Mas del Menut y llegada a la Rambla.

Las alturas relativas que tienen todas estas terrazas son las siguientes:

Una terraza alta al 25-30 metros, nivel impreciso, que falta en muchos perfiles.

Nivel de terraza alta, constante, a los 7-10 metros.

Nivel de terraza intermedia a 4-6 metros, constante.

Terraza baja a 2-3 metros, constante.

2.—Rambla de la Viuda, ladera derecha (cortada por el paso del barranco del Ciervo, finca del Sastre Curret), rasante de los 5 metros.

Las tres terrazas inferiores enlazan, sin solución de continuidad, con las correspondientes de la Rambla. La superior de 7-10 metros, es constante, de naturaleza petrográfica sólida, de conglomerado calcáreo y travertínico. La costra superior gomfolítica y borde saliente en visera. Enlaza con su similar de la Rambla.

La terraza media es de cantos rodados, apelmazados, poco unidos, desmoronables. Y la terraza baja, de cantos sueltos con predominio de componentes terrosos, arenas, arcillas y limos.

Otras terrazas. De otros cauces que desembocan en la Rambla tenemos:

—El barranco del Francés, o de Font de Mora, en la ladera derecha, frente al Molino Mercader, con las terrazas de 20 m.; 10 m.; y 5 m..

—El barranco del Perdut, ladera izquierda por el Mas de Andón, con solo la terraza de los 5 m. y cauce que secciona la terraza de 10 m. de la Rambla.

3.—Barranco de Malvestit, cauce encajado en aluviones y terraza, a ambos lados, de 4 metros.

—En el río Palancia, en el sector estudiado por Dupuy de Lôme (4), una terraza situada a los 25 m., prácticamente desaparecida; y otra a los 19 m..

—En el río Seco de Benicarló, Gigout (3) señala una terraza inferior Rharbiense; otra más baja Sالتانيense; una terraza media y un glacis principal de terraza alta.

—En el río Mijares las terrazas han sido estudiadas por el profesor Esteve, cuyos datos no poseemos.

La edad de las terrazas estudiadas. La edad de las terrazas que se han enumerado se puede establecer partiendo del cuadro comparativo que sigue, el mismo empleado por nosotros en nuestro artículo sobre Malvestit.

Ries de España	Ries de Europa	Rambla de la Viuda	Rio Llobreg.	Rio Besós	Rio Malvest.	Barranc. Glaciaciones
100	60-70	25-30	80-90	—	25-20	2ª Mindeliense, Chelense
60	35-40	18-20	30-40	20-25	7-10	3ª Rissienne, Interglaciár. Riss-Würm, Musteriense.
30	18-20	10-11	10-12	4-5	4-6	4ª Würmiense, Aurignaciense, Solutrense
10	8-10	5-7	2-3	0-1-1	2-3	Postglaciár.

Se toman como bases de referencia las terrazas de los ríos Llobregat y Besós, por que cuentan con alturas relativas bien determinadas y con la seguridad que dan los restos de mamíferos fósiles, encontrados en ellas.

Para nuestro fin se debe tener en cuenta que en la Rambla suelen faltar las rasantes de los 25-30 metros y sucede lo mismo con el barranco de Malvestit, donde la rasante de los 20-25 metros es imprecisa o no existe. Y también que en el barranco del Perdut, sólo existe la terraza de los 5 metros.

En el río Palancia (no estudiado por nosotros) (4), existen la terraza alta de 20 m., y la media de los 10 m., pero en cambio no existe la rasante de los 5 m..

En la Provincia, parece, que las terrazas más constantes son las de 7-10 m. y la de los 4-6 m., que pueden tomarse como básicas.

Siguiendo la cronología establecida por Rios (5), podemos obtener las siguientes edades para las terrazas estudiadas:

Terraza más alta, cuando existe, del Mindeliense.
 Terraza alta, llamada tercera, del Rissense.
 Terraza media, segunda, la más persistente, del Würmiense.
 Terraza baja, primer peldaño morfológico, periodo post glacial.

1.—Barranco de Malvestit, en las proximidades del Mas de Ruiz, mostrando dos rasantes de terrazas, la de los 4-6 m. y la superior de los 7-10 m.. Sector de meandro constituido por conglomerados sueltos y cementados. Fotos V. Sos, 1935.

En el periodo Riss-Würm, se sitúa el Musteriense y la fauna de medio cálido.

Con los datos reseñados la edad de las terrazas de Castellón queda establecida basados en razones estratigráficas nada más, pero aunque el resultado es cierto, no es bastante. Faltan los datos directos de la Prehistoria, principalmente material lítico; testigos de las industrias del hombre; los propios restos fósiles humanos.

Faltan también los restos de las faunas desaparecidas que acompañaron a los distintos niveles de las terrazas. Del Paleozoico medio tenemos los testimonios del yacimiento fosilífero de Villavieja (6), con fauna cálida con invertebrados (Glandina, Helix, etc.) y vertebrados (Rhinoceros, Cervus, Helarctos, etc.), pero el hallazgo de estos fósiles, separados de las terrazas, no nos sirven, concretamente, para una datación precisa de las terrazas.

Consideración general. Las terrazas de los ríos de la provincia, evidentemente, están encuadradas dentro del gran Periodo Glacial del Cuaternario. Pero tomada en conjunto esta gran etapa, no parece que haya tenido grandes repercusiones en nuestro suelo.

Las glaciaciones no parece que tuvieron una interacción acusada en los efectos erosivos y morfológicos. Los hechos más importantes se centran en las consecuencias del clima ambiente.

La temperatura y la humedad debieron influir en el régimen de lluvias, encadenando los consiguientes

fenómenos erosivos fluviales, de transportes y de sedimentaciones. Los periodos de deshielos, influyeron directamente en el origen y modelado de las terrazas observadas. Las grandes pulsaciones de las glaciaciones peninsulares repercutieron en la periodicidad y en la construcción escalonada de nuestras terrazas.

El clima influyó en la movilidad y en los cambios de las especies del mundo vegetal y animal. El hombre de Paleolítico, merodeó por estas terrazas.

Vicente Sos Baynat

Bibliografía

- 1—1958-Sos Baynat (V.) —Las terrazas de la Rambla de la Viuda y el Cuaternario de la Plana de Castellón. Acta II. Congreso INQUA. Madrid-Barcelona.
- 2—1975-Sos Baynat (V.) —Las terrazas del barranco de Malvestit. Bot. Soc. Cast. de Cultura. T. LI. Castellón.
- 3—1969-Gigout (M.) —Cuaternario del litoral de las provincias del levante español. Cuaternario continental. Not. y Com. del Inst. Geol. y Min. Madrid.
- 4—1959-Dupuy de Lôme. Sagunto (Valencia). Memoria explicativa de la Hoja n.º 668. escala 1:500.000. Inst. Geol. y Min. Madrid.
- 5—1969-Ríos (J. Ma.) —Índice sistemático de las formaciones geológicas y fases de plegamientos. Ed. Alambra. Madrid.
- 6—1975-Sos Baynat (V.) —Mamíferos fósiles del Cuaternario de Villavieja (Castellón). Estudios Geológicos v. XXXI. Madrid.

NOTICIARI

Gràcies a les propeccions d'un gran aficionat a l'Arqueologia, Vicent Borràs, al Servei d'Arqueologia de la Diputació va poder trobar el que pareix el jaciment arqueològic més antic del País Valencià. Es tracta d'un abric rocós situat en la Serra del Senyor (Orpesa), en el qual, a gran profunditat, han aparegut ossos d'animals acompanyats d'instruments humans datables en el Pleistocè Mitjà, amb una antiguitat aproximada de 400.000 anys.

Les excavacions que el Servei d'Arqueologia de la Diputació ha realitzat en aquesta cova, han servit per a confirmar la hipòtesi que ja va llançar el gran arqueòlec castellanenc Francesc Esteve Gálvez, de que els estrats inferiors contenen nivells d'habitació pertanyents al Paleolític Superior. La Cova Matutano, doncs, vé a omplir el tradicional buit que les nostres comarques han donat sempre en els estudis sobre aquest període cultural.

Llibres i Revistes

V. GORDON CHILDE

INTRODUCCION A LA ARQUEOLOGIA

V. GORDON CHILDE, **Introducció a la Arqueologia**. Ariel, Barcelona, 1973.

Llibre d'iniciació a l'Arqueologia del que va ser la primera figura de la Prehistòria universal. Indispensable per als que volen introduir-se en el camp de la metodologia arqueològica, aquest manual està ideat amb un gran sentit didàctic.

La arqueologia prehistòrica

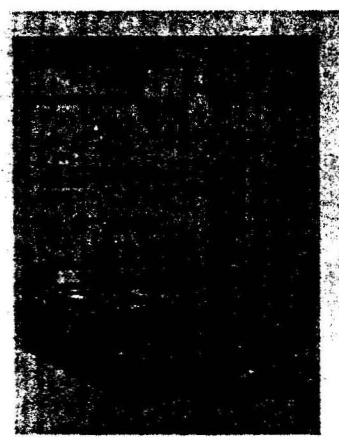
A. LAMING-EMPERAIRE, **La Arqueologia prehistòrica**. Martínez Roca, Barcelona 1968.

Aquesta gran investigadora francesa ens ofereix al seu llibre un resum d'història de l'Arqueologia i de les tècniques que aquesta ciència utilitza en el camp específic de la Prehistòria. Es un llibre de fàcil lectura i mols ben il·lustrat.

M. WHEELER, **Arqueologia de campo**. Fondo de Cultura Económica, Madrid, 1978.

Obra clàssica dins de l'Arqueologia. M. Wheeler replega en aquest llibre la seua experiència en Anglaterra i Orient, exposant les tècniques d'excavació sistematitzades per ell mateix. Fonamental per al coneixement de les bases metodològiques de l'Arqueologia científica.

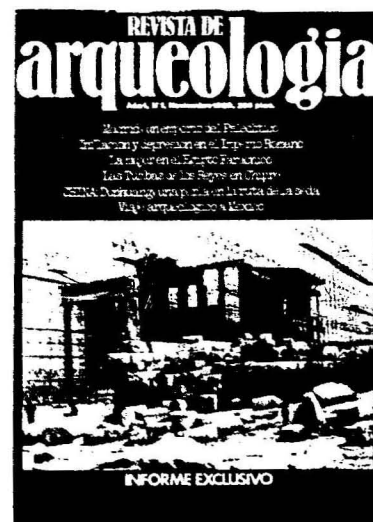
M. Wheeler
Arqueologia de campo

Fondo de Cultura Económica

REVISTA DE ARQUEOLOGIA, n° 1. Noviembre 1980. Ediciones 2.000 S.A.

Interessant publicació que acaba d'aparèixer, que vé a omplir un notable buit en l'Arqueologia espanyola. Amb un comitè científic format per algunes de les figures més importants de la nostra Arqueologia i excel·lents col·laboracions internacionals, aquesta revista mensual pretén cobrir un espai de divulgació social i informació científica.

"Llansol de Romani"

